

Opleiden in coronatijd

Massaal digitaal

Door het coronavirus ontdekt Nederland momenteel noodgedwongen de kansen van digitaal onderwijs. Wat levert dat op: is digitaal beter, slimmer? Of kunnen we toch maar beter geen certificaat hangen aan de corona-mvk'er? Van tutorial tot virtual reality.

tekst Walter Baardemans

Zo heb je een klas vol cursisten en zo zit iedereen verplicht thuis. Opleiders in Nederland geven door het coronavirus nu massaal online les. “Wij zijn zo snel mogelijk digitaal gegaan”, vertelt Ingeborg de Jongh van opleidingsinstituut PHOV. “Al onze lessen gaan door. Via het programma Demio geven onze docenten nu vanuit huis interactieve webinars. Met Microsoft Teams hebben we scriptie-beoordelingen online gedaan. Het bevalt eigenlijk heel goed.” Ook opleider Copla schakelde voor lopende cursussen van klassikaal naar online. “Met frisse tegenzin”, zegt Copla-directeur Ronald Meijer. “Het bevestigt mijn vooroordelen. Online haalt het niet bij klassikaal onderwijs. Via een computerscherm mis je het directe contact tussen docenten en cursisten en ook veel non-verbale communicatie. De interactie verloopt moeizamer.”

Crux

Biedt online onderwijs nieuwe mogelijkheden of is het veelal goedbedoeld geklungel? Het is in ieder geval meer dan simpelweg content op internet plaatsen, zegt Rob Martens, hoogle- raar onderwijswetenschappen van de Open Universiteit. “Vanuit de techniek kun je online onderwijs omschrijven als alle leersituaties waarin je gebruikmaakt van internet. In de praktijk is het vaak een mengvorm, *blended learning*. Daar kunnen ook een klassikale les of een gedrukt werkboek onderdeel van uitmaken.”

Maar ‘het hart van online onderwijs’ zijn goede docenten, stelt Martens: “Een groenteboer die zijn groenten nu online gaat verkopen, is niet meteen een goede online maaltijdleverancier. Je kunt iemand nog zoveel didactische tips geven voor online lessen, maar uiteindelijk moet je mensen hebben die het goed kunnen brengen. Dat is de crux.”

MOOC, SPOC, COOC

Vaak gaat het bij online leren om een e-learning of een webinar over een onderwerp. Zo bieden verschillende opleiders een e-learningmodule ter voorbereiding op het VCA-examen. Bij een e-learning is er geen directe interactie met een docent en de cursist kan de inhoud van een module zelfstandig door- nemen.

In een webinar vertelt een docent, al of niet in beeld, via internet zijn lesstof aan een gerichte, grote groep deelnemers. De docent kan zijn college interactief maken door daarnaast deel- nemers vragen te laten stellen, een chatfunctie te gebruiken of polls en onderzoeken te gebruiken.

Maar er valt meer online te leren en op veel verschillende ma- nieren. Iedereen die weleens thuis klust of iets repareert, zoekt tegenwoordig eerst op internet een tutorial (leerprogramma). Het internet staat er vol mee. In een tutorial geeft iemand in een video een korte uitleg of cursus over een onderwerp. Bij middelbare scholieren zijn inmiddels de filmpjes van You- Tube-docenten mateloos populair. De scholieren kunnen de docent geen vragen stellen, maar ze kunnen het filmpje terug- kijken zo vaak als ze willen.

Voor diepgaander onderwijs bestaan er sinds 2012 Massive Open Online Courses (MOOC’s). Dat zijn open online cursus- sen, al dan niet gratis, van gerenommeerde universiteiten of samenwerkende universiteiten. Iedereen met belangstelling voor een MOOC kan na inschrijving deelnemen en de cursus via het internet volgen. Anders dan bij een webinar is er bij een MOOC geen interactie met de docent. Maar cursisten kun- nen wel op platforms met elkaar in contact komen. Bekende aanbieders van MOOC’s zijn Coursera, EdX, Canvas, Future-

learn en Udacity. Zo is de MOOC 'Responsible Innovation: Ethics, Safety and Technology' van TU Delft en DelftX te volgen via EdX. Voor 46 euro kun je deze MOOC afsluiten met een certificaat.

Wie een cursus op een kleinere, specifieke doelgroep wil richten, kan een SPOC, Small Private Online Course, maken. Een SPOC is bedoeld voor zo'n 30 deelnemers. Een organisatie of bedrijf kan ook overwegen een COOC, Corporate Open Online Course, in te zetten voor opleidingsdoeleinden.

Ingeblikt

De Open Universiteit onderscheidt op haar website digitale didactiek (youlearn.ou.nl) drie vormen van online onderwijs: ingeblikt, asynchroon en synchroon onderwijs.

Ingeblikt onderwijs is onderwijs dat op voorhand is klaargezet. Het is helemaal uitontwikkeld met teksten, illustraties, filmpjes en kennisclips, zelftoetsen en opdrachten met geautomatiseerde feedback. Bij ingeblikt onderwijs is er geen persoonlijke interactie tussen docenten en studenten of tussen studenten onderling. Bij asynchroon online onderwijs is er wel de mogelijkheid tot interactie, maar niet op hetzelfde moment. Bijvoorbeeld interactie in discussiegroepen, fora of via e-mail.

Bij synchroon online onderwijs hebben docenten en studenten op hetzelfde tijdstip persoonlijke interactie, bijvoorbeeld via chat, de virtuele klas of een live-uitzending.

Kwaliteit

Het is belangrijk om je te realiseren dat de keuze voor een medium er eigenlijk nooit toe doet, zegt hoogleraar Martens. "Onderzoek laat zien dat het heel moeilijk is om een generieke regel te geven wanneer je welk instrument moet inzetten. Het ligt helemaal aan de kwaliteit die je erin stopt. Die kwaliteit is veel belangrijker dan of je in bepaalde situaties kiest voor een webinar, MOOC of e-learning."

Martens vergelijkt het met de minder getalenteerde docent die een slechte klassikale les geeft en de populaire 'ingeblikte' YouTube-docent. "Een MOOC is niet slechter dan een webinar en een klassikale les niet altijd beter dan een webinar. Alles hangt af van de kwaliteit."

Grote variabele om mee te spelen is volgens hem de mogelijkheid voor interactie bij online onderwijs. "Bij een ingewikkeld onderwerp kan het fijn zijn als de cursisten meteen vragen kunnen stellen. Maar de meestgestelde vragen zou je een volgende keer in een MOOC kunnen verwerken. Dan lopen een webinar en MOOC al in elkaar over. Als je interactie goed weet te gebruiken, maakt het niet uit welke vorm je kiest."

Hordes nemen

Het is wel lastiger om cursisten via afstandsonderwijs te motiveren, erkent Martens. "Voor de klas voel je wel aan of mensen bij je verhaal afhaken. Dat is online een groter probleem. Dat is gewoon zo."

Hoe kan een docent bij een onlinecursus voorkomen dat hij cursisten onderweg kwijtraakt? Volgens Martens kun je daar twee belangrijke dingen tegen doen. Cruciaal is om zo goed mogelijk op de hoogte te blijven van hoe cursisten het onderwijs gebruiken, zegt hij. "Probeer dat zo slim mogelijk bij te houden. Door mensen ernaar te vragen. Of door in te bouwen dat mensen onderdelen van een cursus moeten aanklikken. Dan kun je zien of iedereen alle hordes neemt. Die kliks zijn daarbij je virtuele ogen en oren."

'Het is ondenkbaar dat het onderwijs straks blijft doen alsof er niets is veranderd in de wereld'

Daarnaast is het belangrijk om uit te gaan van de intrinsieke motivatie van cursisten, stelt Martens. "Je moet ervan uitgaan dat mensen je leerinhoud interessant vinden en uit vrije wil volgen. Je moet ze vooral niet de hele tijd dwingen en controleren. Dat verstoort alleen maar hun intrinsieke motivatie."

Toetsing

Toch lijkt het logisch dat opleiders willen controleren of iemand zich de lesstof eigen heeft gemaakt. Is examinering of een toets überhaupt mogelijk of ligt fraude wel erg op de loer? Martens is daar duidelijk over: "Online toetsen is niet ingewikkeld, wel fraudegevoeliger. Via een webcam valt echt niet te controleren of iemand fraudeert bij een online examen. Maar waarom uitgaan van fraude in plaats van vertrouwen? Waarom heeft een toets niet als rol om iemand te laten zien waar hij staat en wat hij verder nog kan ontwikkelen?"

Aan de 'andere kant van het scherm': wat betekent dat voor de gecertificeerde cursussen van opleiders? Certificeringsinstelling Hobeon/SKO ziet geen belemmeringen. Certificeringscoördinator Paul van Embden van Hobeon/SKO: "Het enige wat er is veranderd, is dat we examinering voor persoonscertificaten nu op afstand doen. Dat is minder persoonlijk. Het is leuker als je kandidaten een hand kunt geven en ze in de ogen kunt kijken. Maar vakinhoudelijk is de examinering hetzelfde. Het is even pittig en je moet toch het goede antwoord geven." Van Embden kijkt ook al voorzichtig vooruit. "Het heeft ook voordelen. Het scheelt examinatoren en kandidaten reistijd. Ik zie voor de toekomst geen belemmeringen om examens via remote-verbindingen te blijven doen."

Geen weg terug

Nieuwe technieken gaan in de toekomst nog veel meer nieuwe online mogelijkheden bieden, is de verwachting. Augmented Reality (toegevoegde werkelijkheid) en Virtual Reality kunnen medewerkers helpen onveiligheid op de werkplek levensecht te beleven om hun veiligheidsbewustzijn te vergroten. Die toepassingen vinden ongetwijfeld ook hun weg naar online onderwijs.

Rob Martens twijfelt er geen moment aan dat de coronacrisis het onderwijs blijvend zal veranderen. Er is volgens hem geen weg terug. "Het onderwijs veranderde lange tijd weinig, terwijl de wereld inmiddels volkomen digitaal is. Een krijtje werd het digi-bord, maar dat was het wel. Tegelijk heb ik grote bewondering voor hoe de sector de omschakeling nu heeft omarmd. Waanzinnig knap. Maar het is ondenkbaar dat het onderwijs straks blijft doen alsof er niets is veranderd in de wereld." ❧